

Силабус
навчальної дисципліни
Сучасна російська мова
(синтаксис складного речення)
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма	Освітньо-професійна програма «Середня освіта (мова і література (російська)). Англійська мова»
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.02 Мова і література (російська)
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	вибіркова
Викладач	кандидатка філологічних наук, доцентка Ольга СОПІНА
Кафедра	української мови та славістики
Посилання на курс на сайті університету	https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=3843
Контактний телефон	+38 050 640 40 05
E-mail викладача:	senichevaolga76@gmail.com

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
4/ 120 год.	16 год.	14 год.	90 год.	екзамен

Семестр: 8.

Мова навчання: російська.

Ключові слова: синтаксис, складне речення, класифікації складних речень, складносурядне речення, складнопідрядне речення, безсполучникове складне речення, багатокомпонентні складні речення, абзац, надфразна єдність, період, текст, структурна модель, схема.

Метою викладання навчальної дисципліни «Сучасна російська мова (синтаксис складного речення)» - ознайомити здобувачів вищої освіти з теоретичними основами синтаксису складного речення російської мови та виробити в них уміння і навички синтаксичного аналізу складних речень, абзаців, періодів, надфразних єдностей як синтаксичних конструкцій.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Сучасна російська мова (синтаксис складного речення)» є: 1) надати здобувачу вищої освіти наукові знання про сучасну систему російської літературної мови з розділів «Синтаксис складного речення», «Пунктуація»; 2) навчити ЗВО володіти формами усної та писемної літературної мови, вміти оцінювати мовленнєві та стилістичні факти у відповідності з граматичними нормами; 3) підготувати ЗВО до діяльності вчителя в закладах освіти.

Обов'язковою складовою частиною навчального процесу є самостійне опрацювання відповідної наукової та спеціальної літератури, спрямованої на розвиток навичок науково-дослідницької роботи в області синтаксису та пунктуації. Передбачено самостійну роботу з підручниками, посібниками, термінологічними та іншими видами словників, навчальною та довідковою літературою.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти буде **знати**:

- сучасні синтаксичні основи російської мови;
- термінологію з синтаксису складного речення російської мови;
- різномірневу (системну) організацію синтаксису російської мови та її норми;
- особливості використання синтаксичних одиниць у певному контексті, а також мовний дискурс

художньої літератури й сучасності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти буде **вміти**:

- узагальнювати й систематизувати теоретичні відомості про основні синтаксичні школи й видатних синтаксистів, а також збирати дані для синтаксичного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх, у тому числі задля реалізації завдань міждисциплінарних філологічних досліджень;
- розуміти актуальні проблеми сучасного синтаксису складного речення, аналізувати синтаксичні явища у площині фундаментальних філологічних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів;
- розв'язувати широке коло проблем і завдань в області синтаксису складного речення на основі розуміння їх природи, чинників впливу, тенденцій розвитку і з використанням теоретичних методів;
- користуватися методологічною базою професійної культури;
- створювати й редагувати тексти фахового змісту.

Зміст курсу:

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1. Сложное предложение как синтаксическая единица.

Тема 1. Сложное предложение как синтаксическая единица.

Понятие сложного предложения.

Три аспекта его организации: формальная, смысловая и коммуникативная.

Тема 2. Грамматическое значение и строение сложного предложения.

Структурно-семантическая модель сложного предложения. Вопрос о структурной схеме сложного предложения.

Свободные и несвободные по строению сложные предложения.

Змістовий модуль 2. Сочинение и подчинение в сложном предложении.

Тема 3. Сочинение и подчинение в сложном предложении.

Виды подчинительной связи в сложном предложении: присловная, детерминантная, корреляционная.

Тема 4. Общая классификация сложных предложений.

Принципы классификации сложных предложений в синтаксической традиции и в современной науке.

Классификация сложных предложений.

Три вида различительных признаков классов сложных предложений (формальные, формально-смысловые и смысловые).

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль 3. Союзные сложные предложения. Сложносочиненные предложения.

Сложноподчиненные предложения.

Тема 5. Сложносочиненные предложения.

Понятие о сложносочиненном предложении и его общая характеристика.

Структурно-семантическая классификация сложносочиненных предложений.

Сложносочиненные предложения открытой и закрытой структур, разряды (подразряды) и разновидности каждого из этих формальных типов.

Тема 6. Сложноподчиненные предложения.

Понятие о сложноподчиненном предложении и его общая характеристика.

Принципы классификации сложноподчиненных предложений в истории русской науки.

Структурно-семантическая классификация сложноподчиненных предложений; нерасчлененные и расчлененные сложноподчиненные предложения.

Характеристика структурно-семантических классов предложений нерасчлененной и расчлененной структур.

Свободные и несвободные по своему строению (связанные) сложноподчиненные предложения.

Змістовий модуль 4. Бессоюзные сложные предложения. Многочленные сложные предложения.

Тема 7. Бессоюзные сложные предложения.

Понятие о бессоюзном сложном предложении и его общая характеристика.

Принципы классификации бессоюзных сложных предложений.

Структурно-семантическая классификация бессоюзных сложных предложений; предложения открытой структуры (перечислительные предложения, их разновидности: предложения одновременности и предложения следования) и закрытой структуры – типизированные и нетипизированные; виды предложений типизированной структуры; разновидности предложений нетипизированной структуры.

Тема 8. Многочленные сложные предложения.

Многочленные сложносочиненные предложения с различными видами отношений.

Многочленные сложноподчиненные предложения, их структурные разновидности.

Многочленные бессоюзные сложные предложения с различными видами отношений между предикативными частями.

МОДУЛЬ 3

Змістовий модуль 5. Сложные синтаксические конструкции.

Тема 9. Сложные синтаксические конструкции.

Понятие о сложных синтаксических конструкциях.

Структура, семантика и разновидности сложных синтаксических конструкций. Уровни их членения (логико-синтаксическое и структурное).

Тема 10. Контаминированные типы сложных синтаксических конструкций.

Змістовий модуль 6. Сложные формы организации монологической и диалогической речи. Сложное синтаксическое целое.

Тема 11. Сложные формы организации монологической и диалогической речи.

Общие сведения о монологической и диалогической речи.

Основные различия между монологической и диалогической речью.

Связь предложений в речи.

Вопрос о членении речи на отрезки больше предложения.

Тема 12. Сложное синтаксическое целое (ССЦ).

Понятие о ССЦ.

Тематическое единство, композиционно-смысловая структура ССЦ, средства связи между компонентами ССЦ. Его структурные типы.

Вопрос о ССЦ как синтаксической единице (Н.С. Поспелов, Л.М. Лосева и др.).

МОДУЛЬ 4

Змістовий модуль 7. Абзац. Период.

Тема 13. Абзац как композиционно-смысловая и стилистическая единица.

Абзац и ССЦ.

Роль абзаца в монологической речи.

Тема 14. Период как сложное синтаксическое и ритмико-интонационное образование.

Строение периода и его стилистическая роль.

Текст как единица языка и как единица речи.

Змістовий модуль 8. Способы передачи чужой речи. Диалогическое единство. Пунктуация.

Тема 15. Способы передачи чужой речи. Понятие о чужой речи и способах её передачи. Прямая речь. Способы её построения. Интонирование прямой речи. Косвенная речь. Способы ввода косвенной речи в авторский текст. Компоненты, вводящие косвенную речь в предложение. Соотношение конструкций с прямой и

косвенной речью; замена прямой речи косвенной, обратная замена. Конструкции, совмещающие признаки предложений с прямой и косвенной речью. Несобственно-прямая речь. Цитация как одна из форм передачи чужой речи. Система форм передачи чужой речи и различные их комбинации.

Тема 16. Диалогическое единство как форма организации диалогической речи. Пунктуация.

Взаимосвязь реплик диалога. Структурные типы диалогических единств. Тенденции развития синтаксической системы современного русского языка.

Понятие о пунктуации. Принципы русской пунктуации. Современная система знаков препинания. Типы знаков препинания, их функции. Историческая изменчивость пунктуации. Краткие сведения из истории русской пунктуации. Справочники по пунктуации.

Методи навчання:

- словесні (лекція, бесіда, навчальна дискусія, презентація, пояснення, розповідь, інструктаж),
- наочні (метод ілюстрування, демонстрація, самостійне спостереження, інструктаж),
- практичні (вправи різних типів, дослідні роботи), домашні завдання, самостійна пошукова робота, творча робота.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): курс «Сучасна російська мова (синтаксис складного речення)» спрямований на вироблення у здобувача вищої освіти вмінь та навичок здійснювати синтаксичний аналіз мовних одиниць за різними класифікаційними параметрами, різновидами, методами і прийомами філологічного дослідження. Відвідування практичних занять, активна робота на них і виконання самостійних (домашніх) завдань необхідні для розвитку практичних навичок і компетентностей та досягнення програмних результатів навчання загалом. Перед практичним заняттям здобувачеві вищої освіти варто ознайомитися з рекомендованою літературою, наданою викладачем. Усі необхідні навчальні матеріали викладач розміщує на електронній навчальній платформі університету, доступ до якого має здобувач вищої освіти, який вивчає цей освітній компонент.

Відвідування курсу є обов'язковою складовою навчання. Очікується, що всі здобувачі освіти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Якщо здобувачі пропускають поточні заняття, їм варто самостійно опрацювати навчальні матеріали. Пропущені заняття або контрольні заходи мають бути відпрацьованими в позаурочний час, у консультативні години.

Технічне і програмне забезпечення/обладнання, наочність:

- робоча програма курсу;
- тексти лекцій;
- мультимедійні презентації лекцій;
- плани практичних занять та завдань до самостійної роботи;
- доступ до дистанційного курсу на сайті університету.

Система оцінювання та вимоги: оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання відповідно до «Положення про порядок оцінювання знань студентів у ЄКТС у Бердянському державному педагогічному університеті».

Підсумковий рейтинг з навчальної дисципліни – це сума рейтингової оцінки за результатами поточної успішності здобувачів вищої освіти (сума балів за поточну роботу на практичних заняттях та балів за самостійну роботу).

Контроль за самостійною роботою відбуватиметься за допомогою різних видів робіт (опитування на практичному занятті, перевірка конспектів, тестування, співбесіда), які охоплюватимуть всі питання, винесені на самостійне опрацювання.

Таблиця 1. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота																Екзамен	Сума
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль №2		Змістовий модуль №3		Змістовий модуль №4		Змістовий модуль №5		Змістовий модуль №6		Змістовий модуль 7		Змістовий модуль 8			
T ₁	T ₂	T ₃	T ₄	T ₅	T ₆	T ₇	T ₈	T ₉	T ₁₀	T ₁₁	T ₁₂	T ₁₃	T ₁₄	T ₁₅	T ₁₆	100	100
6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25	6, 25		

T₁, T₂ ... T₈ – теми змістових модулів.

5 ... 100 – кількість балів, які отримує здобувач вищої освіти.

Сума балів, яку отримує здобувач вищої освіти, за весь навчальний курс, вираховується наступним чином: кількість балів, отриманих за час поточного тестування та самостійної роботи, додається до суми балів, яку ЗВО отримав під час екзамену, і поділяється на 2 (100+100 / 2 = 100).

Таблиця 2. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90–100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78–89	добре		B (добре)
65–77			C (добре)
58–64	задовільно		D (задовільно)
50–57			E (задовільно)
35–49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1–34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел:

Основний

1. Грамматика русского языка : в 2 т. / редколлегия: В. В. Виноградов, Е.С. Истрина. Т. I : Фонетика и морфология. 719 с.; Т. 2 : синтаксис. Ч. I : словосочетание, предложение. 702 с.; Ч. 2 : Предложение (продолжение). 440 с. URL: <https://sheba.spb.ru/shkola/grammatika-ru-1960.htm>.

2. Русская грамматика: в 2 т. / гл. редактор Н.Ю. Шведова. Т. I: Фонетика. Фонология. Ударение. Интонация. Словообразование. Морфология. 783 с.; Т. 2: Синтаксис. 710 с. URL: http://lukashevichus.info/knigi/russk_gramm_sl_shvedova_1.pdf.

Допоміжний

1. Современный русский язык: курс лекций для студентов филологических специальностей педагогических университетов. навч.-метод. посібник / Жилияков В.І., Денисова С.П., Сенічева О.А. Запоріжжя: Просвіта, 2005. 240 с.

2. Тести з сучасної російської мови. Фонетика, графіка, орфографія. Лексикологія, фразеологія. Морфеміка, словотвір. Морфологія. Синтаксис: навч.-метод. посібник / Жилияков В.І., Сигеда П.І., Сенічева О.А. Бердянськ: БДПІ, 2001. 23 с.

Інформаційні ресурси

1. bdpu.org: сайт Бердянського державного педагогічного університету .
2. <http://www.slovnyk.net>.
3. <http://www.wikipedia.org>.
4. <http://www.ostriv.in.ua>.
5. http://ruthenia.info/text/lang/index_all.htm.
6. <http://ulif.org.ua>.
7. <http://lingvoforum.net>.